

UNG I UDKANTEN

– fortællinger om rusmiddelbrug og behandling i udkanten af Danmark

AF LAURA SOFIE KREBS SØRENSEN

Denne artikel er skrevet på baggrund af mine erfaringer fra mit første år som ungerådsgiver på et rusmiddelcenter i udkanten af Danmark. Jeg har en baggrund som sociolog og har arbejdet med rusmiddel- og ungdomsforskning ved flere forskningsinstitutioner. For et år siden tog jeg dog springet ud i 'udfører-rollen' og i en praksis, hvor jeg til dagligt arbejder med unge med forskellige misbrugsrelaterede problematikker.

Et element, som går igen i forhold til de erfaringer, oplevelser og ikke mindst problematikker, som de unge bærer rundt på, er, at deres misbrug i høj grad kan sættes i relation til deres geografiske og materielle kontekst. Det er forholdet mellem kontekst og rusmiddelbrug, der er udgangspunktet for denne artikel.

Den kontekst, som overordnet danner rammen for denne artikel, er en kommune i udkanten af Danmark, hvor en række drenge bor, hvis historier jeg har valgt at genfortælle. Disse drenge repræsenterer et bredt udsnit af de unge mænd, der problematiseres i den offentlige debat som nogle, der halter bagefter i uddannelsessystemet. Parallelt med dette sættes der også løbende fokus på 'Udkantsdanmark' i den offentlige debat, og også her er det især drengene, der trækkes frem som dem, der bliver hængende de forkerte steder og træffer de forkerte valg. Det er disse drenges fortællinger, jeg vil tage udgangspunkt i med henblik på at analysere, hvad det vil sige at være ung i udkanten, at have et misbrug og at være i behandling.

Ungdomsliv i udkanten

Unge udenfor storbyen er i nogen grad underbelyst i studier af ungdomsliv, hverdagsliv og ikke mindst forbrug af rusmidler. Unges brug af rusmidler er noget, man i høj grad ser som et byfænomen, dvs. noget, der er blevet studeret og analyseret i byrum og især i natlivet. Dette skyldes, at byen portrætteres som den

naturlige scene for udfoldelse af det moderne ungdomsliv, hvor det er muligt at benytte sig af en lang række tilbud, som eksempelvis at uddanne sig, gå på arbejde, have seksuelle møder, rekreative aktiviteter og ikke mindst eksperimentere med rusmidler. Det er disse ting blandt flere, der opfattes som selvfølgelige, at de unge stifter bekendtskab med, når de går fra at være barn til at blive voksen.

I modsætning til dette omtales livet udenfor byerne som gammeldags og traditionelt – både hos de unge selv og i den etablerede forskning. For de unge kan det også have betydning, at ungdomskulturen er præget af idealer og billeder, der har livet i byen som sit naturlige omdrejningspunkt. Det indebærer, at selv unge uden for byerne er tilbøjelige til at opfatte byen som det 'naturligste' sted at befinde sig som ung. Endvidere peger studier af unge i Udkantsdanmark på, at de resursestærke og uddannelsesorienterede unge har større tilbøjelighed til at søge ind mod byerne end andre unge.

Steder, rum og rusmidler

Der er mange måder, hvorpå man kan undersøge unge og rusmidler inden for sociologien, men fælles for de forskellige tilgange er, at man traditionelt har opfattet rusmiddelbrug i relation til den sociale/kulturelle/historiske kontekst, hvori de indtages.

Et sådan fokus indebærer, at brug af rusmidler afhænger af - og opnår bestemte betydninger i forhold til det rum eller sted, det foregår i. Omvendt kan man også sige, at rum og steder eksisterer, fordi vi interagerer og gør bestemte ting på en bestemt måde i disse kontekster.

Den grundlæggende forståelse af begrebet kontekst, som jeg vælger at benytte for at komme tættere på de unges brug af rusmidler, bygger på, at rum, steder og materialitet spiller ind (i nogle situationer mere eller mindre kraftfuldt) i de processer, hvor sociale fænomener sker og betydningssættes. Det er et teoretisk

perspektiv, der bl.a. er inspireret af teorier, der hører hjemme i Science & Technology Studies (STS) og Ak-tør-netværks-teori (ANT) (Duff& Cameron 2010). I stedet for at se ting og steder som neutrale rammer for vores handlinger er jeg inspireret af denne tænkning, som sidestiller og skaber en simultanitet mellem det materielle og det menneskelige. Pointen med dette er, at adfærd skaber rum, steder og kontekster, som igen kan facilitere specifikke former for social adfærd. Mennesker og rum indgår således i et forhold, hvor de simultant kan skabe hinanden.

Man kan reflektere over dette simultane forhold på følgende måde: dels ved at analysere rusmid-delbrug som noget, der indtager forskellige former i forhold til, hvilken kontekst det finder sted i. Her er formålet at synliggøre, hvordan et forbrug/misbrug af eksempelvis hash er nedsænket i en konkret virkelighed og får en bestemt betydning i forhold til denne virkelighed. Det er dog ikke kun hashmisbruget, der

får betydning i forhold til konteksten. Jeg argumen-terer også for, at det er konteksten, der får betydning og mening ud fra hashen. Når en ung beskriver et bestemt sted i byen, som en 'hash-bule', så er det hashen, der giver det konkrete sted sin betydning.

Jeg vil med denne teoretiske forståelse i bagagen gå i dybden med forskellige kontekstforståelser, som jeg genfortæller ud fra de unges perspektiv, fordi de dukker op i behandlingen. Historierne, som jeg har valgt at genfortælle, udgør brudstykker af forskellige unges fortællinger, som af hensyn til deres anonymitet er sat sammen på kryds og tværs. I analysen vil den materielle kontekst beskrives som mere end et baggrundstæppe for de unges fortællinger, den vil også udgøre en central aktør i fortællingerne, når de unge skal betydningssætte deres rusmiddelbrug.

Afstande

Kommunens behandlingscenter er placeret i en af

For de unge kan det også have betydning, at ungdomskulturen er præget af idealer og billeder, der har livet i byen som sit naturlige omdrejningspunkt. Det indebærer, at selv unge uden for byerne er tilbøjelige til at opfatte byen som det 'naturligste' sted at befinde sig som ung. Endvidere peger studier af unge i Udkantsdanmark på, at de resursestærke og uddannelsesorienterede unge har større tilbøjelighed til at søge ind mod byerne end andre unge.

regionens største byer, som huser 11.-12.000 indbyggere. Selve kommunen er spredt ud over et forholdsvis stort areal, hvilket er en udfordring i forhold til de unges muligheder for at komme rundt. For nogle unge kan der være op til 20 km fra deres bopæl til rusmiddelcenteret eller til skole, og hvis man er under 18 år og derfor ikke har muligheden for at transportere sig selv i bil, foregår det enten med bus eller på knallert. Det kan føles som rigtig langt, specielt hvis bussen ikke kører særlig tit, eller hvis alternativet er at køre på knallert i koldt og dårligt vejr en januar dag. En busbillet koster ca. 80 kroner tur/retur, hvilket er mange penge på et lille budget. Nogle unge, som i forvejen går i skole inde i byen, har dog muligheden for at komme til samtale på rusmiddelcenteret i forbindelse med deres skoledag.

Det er i sådanne sammenhænge, at begrebet afstand dukker op i de unges fortællinger. Afstande er et begreb, jeg låner fra geografien, der som 'topologisk' og neutralt begreb betegner den rumlige udstrækning, der eksisterer mellem to punkter, linjer eller flader.

Afstanden kan betyde, at de unge eksempelvis ikke kommer eller ikke har mulighed for at komme til en aftalt tid. Den fysiske afstand er dog én ting, men noget andet er den mentale afstand. Det er oftest den, der kan blive en afgørende faktor i forhold til at begynde et behandlingsforløb med en ung. Man kan se dette i nogle af de unges fortællinger, når de udtrykker, hvilke forestillinger de har om at komme i behandling for rusmiddelproblemer. Der eksisterer for nogle af disse unge ofte en lang række for-forståelser om, at et rusmiddelcenter er et sted, '...hvor der kun kommer narkomaner, misbrugere eller junkier', at: 'Jeg har styr på mit forbrug af rusmidler', og 'Det har de andre i hvert fald ikke'. Jeg forsøger altid at italesætte det anderledes, men denne forestilling er oftest rodfæstet i disse unge, lang tid før de sætter deres ben på centeret for første gang.

Der er nogle specifikke kontekstuelle forståelser på spil i disse udsagn. I disse unges bevidsthed er der en mental lighed mellem rusmiddelcenteret og Maria Kirkeplads på Vesterbro, og det har man ikke lyst til at blive associeret med.

Dette kan hænge sammen med rummenes fysiske udformning, de låste døre eller den substitutionsbehandling for meget udsatte, ældre borgere, der er med

til at konstruere det rum, hvori behandlingsarbejdet skal foregå i. Med rummet følger med andre ord en misbrugsidentitet, som man ufrivilligt bliver indfanget af gennem sin tilstedeværelse, hvilket indebærer, at nogle unge oplever en identitetskonflikt i mødet med centeret. Dette hænger sammen med, at identiteter forhandles, brydes, ombrydes og har specifikke betydninger i forskellige rum og på forskellige steder. Kategorien 'ung' og 'mand' kan have én betydning det ene sted og en anden betydning et andet sted. På klubben har det én betydning, på skolen en anden og på rusmiddelcenteret en tredje. Her bliver man i nogle af de unges perspektiv til 'en misbruger'.

Disse udsnit af genfortalte unges udsagn er et udtryk for, at de unge er situeret i en materiel verden, som de interagerer med, og som de forholder sig til. Gennem interaktion, handlinger og sansninger skabes

et forhold mellem dem og deres omverden. Det er et eksempel på, hvordan konteksten udfordrer de unges forståelse af sig selv og deres rusmiddelbrug.

I det følgende går jeg mere i dybden med flere forskellige unges historier, brudstykker fra forskellige fortællinger fra mit behandlingsarbejde.

Afgrænsninger

Jens er 21 år og har problemer med hashen. Han bor på en ø, der ligger ca. 20 km fra misbrugscenteret. Han har rigtig svært ved at forholde sig til, om han vil stoppe sit daglige forbrug af hash, hvilket er et ønske fra hans sagsbehandlers side. I mine samtaler med Jens arbejder vi meget med denne ambivalens, der kommer til udtryk i, at han på den ene side har nogle drømme for sin fremtid, hvor hashen passer dårligt ind, og på den anden side ikke selv har valgt at skulle

gå i behandling.

En forestilling, der tit dukker op i vores samtaler, er, hvordan geografiske forskelle spiller ind på, hvordan han forstår sit misbrug. Det er udsagn som: 'Alle dem hernede på øen ryger hash hele tiden. Det er fuldstændig sindssygt, så mange stoffer der er i omløb hernede. Mit forbrug ville ikke være lige så slemt, hvis jeg ikke boede der.'

I disse udsagn bliver en konkret geografisk lokalitet inddraget, når Jens skal betydningsætte og ikke mindst afgrænse sit eget hashforbrug. Stedet inddrages konkret som afgrænsning for praksisser, i dette tilfælde Jens' daglige forbrug af hash. Samtidigt er det hashen, der konstruerer konteksten, i dette tilfælde øen som et sted, hvor der er mange stoffer i omløb. Hvad der er essensen af disse udsagn er, at forskellige steder bliver bærere af forskellige praksisser, som indgår i Jens' egen fortolkning af sit hashforbrug.

En anden måde, dette kan foregå på, er som i Kaspers tilfælde. Kasper og vennerne mødes næsten hver dag for at spille fodbold eller hænge ud på en bænk, hvor de ryger et par joints. Det er næsten utænkeligt at deltage i fodboldkampe eller hænge ud sammen på bænken uden at ryge hash. Det går Kasper på. Han vil egentlig helst være hashen foruden, men er bange for at blive ekskluderet fra det sociale fællesskab.

Ud fra Kaspers fortælling bliver det tydeligt, at hashen også repræsenterer noget meningsfuldt i hans tilværelse. Kasper har gennem hashen fået en værdifuld relation til nogle andre unge fra skolen. Det er første gang i hans liv, at han har fået nogle stabile sociale relationer med andre jævnaldrende. Men det føles bare forkert at ryge alt det hash. Vi taler meget om forskellen på at være sammen for at ryge eller at ryge for at være sammen. Noget andet, jeg tager udgangspunkt i i forhold til at møde Kasper i hans problem, er at adressere det stedlige. Et rum, et sted eller en ting såsom en fodboldbane eller en bænk kan få betydning i den udstrækning, det aktiveres af individer gennem sociale praksisser. Det bliver med andre ord til specifikke rygesteder. Der er således en slags regel for, hvad der skal ske, når man er på dette sted.

Det kan samtidigt også blive til en måde at arbejde med misbruget på i behandlingen. Med en sensitivitet i forhold til, hvordan steder og rum har

socialle regler, er det muligt at arbejde med Kaspers forbrug af hash på en måde, der tager udgangspunkt i hans livsverden. En måde at gøre dette på er ved at arbejde med andre steder, hvor Kasper kan hænge ud med vennerne - som fx hjemme hos en af drengene fra gruppen. Her er det mere socialt acceptabelt at lade være med at ryge. En anden måde at gøre det på er ved at arbejde med at skabe nogle andre steder for socialt samvær gennem nogle praksisser, som ikke omhandler rygning. I bund og grund handler det om at identificere højrisiko-steder og forsøge at facilitere en proces, hvor Kasper begynder at få øjnene op for andre steder, hvor det er muligt at være sammen med vennerne uden at ryge.

Disse udsagn er eksempler på, hvordan en specifik form for materialitet/rum dukker op i behandlingen. Det er en forestilling om steder og rum, der er bundet op på deres afgrænsninger. Hvor er noget normalt, og hvor er det ikke? Det bliver centrale afgrænsninger af, hvordan de unge forstår og problematiserer deres hashrygning.

Det forkerte miljø

En anden måde, steder og rum dukker op i de unges

historier på, er, når de taler om deres miljø. Livet på landet beskrives af nogle af de unge som et miljø præget af manglende muligheder, hvor der er meget få ting at lave, og hvor rigtig mange ryger hash. For disse unge er det nemmere at finde mening med tilværelsen og identitet i fællesskaber, hvor rusmidler er fundament for samværet. Det er en forståelse, der er præget af fastlåsthed, stilstand og manglende valgmuligheder. Ofte bliver det således til et miljø præget af kedsomhed, som kommer til live via stofferne, og hvor flertalsforståelsen om, at alle gør det, dominerer.

At være en del af et forkert miljø udgør tilsyneladende en reference, som nogle af de unge, jeg har i behandling, betydningsætter og vurderer i forhold til deres egne muligheder for at stoppe deres misbrug. Det giver derfor mening at sætte spot på deres forestillinger om miljø og det at være en del af et forkert miljø. Dette fremstilles i samtalerne som noget, der fastholder dem, og dermed tildeles en agens, en handlemulighed i forhold til en mulig forandring.

For disse unge repræsenterer byen meget af det, de savner i deres miljø her på landet. Byen og byens muligheder beskrives som et 'fri-sted', dvs. et sted, hvor det meste er tilladt, og hvor der er uanede mu-

ligheder, som ikke fastholder dem i stofmisbrug. Et eksempel på denne forståelse findes hos Michael, som kommer i behandling pga. et omfattende stofmisbrug, som han blandt andet har finansieret gennem kriminelle aktiviteter. Michael har tilknytning til en lokal bande, men ønsker at forlade det kriminelle miljø og stofferne. Han fortæller dog også om, hvor svært det er at forlade dette miljø. For at komme ud af stofferne og kriminaliteten synes Michael, at han er nødt til at skifte miljø. Der bliver således sat lighedstegn i Michaels – og andre unges – forståelser mellem miljø og en forkert livsstil, hvorfor et stop med stoffer indbefatter et nødvendigt brud med miljøet.

Forestillingen om forholdet mellem miljø og muligheden for stoffrihed er en stedlig forestilling, som vi som behandlere og rådgivere også er med til at konstruere. Det gør vi blandt andet, når vi sender stofbrugere i døgnbehandling. Her tages den unge ud af den kontekst, som vedkommende er en del af, og placeres i en ny – med det formål at opnå stoffrihed – fordi det oprindelige miljø betragtes som skadeligt.

I behandlingen giver det derfor mening at adressere miljøforholdene. Det kan bl.a. gøres ved at tale om strategier til at mestre sin stoffrihed i det oprindelige miljø i de tilfælde, hvor det er muligt. Nogle gange kan stoffrihed føre til eksklusion af den unge fra de sociale fællesskaber, der er tilknyttet dette miljø. Årsagen til dette er, at stofferne i disse miljøer i sig selv bliver grundlaget for at være sammen.

Stedbundne resurser

Det er en dominerende forestilling hos de unge, der medvirker i denne artikel, at ungdomslivet i kommunen og det at skabe en forandring i forhold til stofferne er forbundet med færre muligheder end det ungdomsliv, der er finder sted i byen. Især Michael fortæller om, at han synes, at byen er et bedre sted at være ung end på landet og udtrykker et stort behov for at komme væk for at kunne slippe stofferne. Omvendt er det også værd at fremhæve, at mange af de unge taler om deres lokalområde i positive vendinger, når det ikke handler om stoffer, blandt andet fordi de føler sig tættere på naturen, og at der er mere ro.

I forskningen beskrives det, hvordan unges tilknytning til et givent sted afhænger af, i hvilket omfang de har et forhold til og gør brug af de speci-

fikke resurser, der eksisterer på det pågældende sted (Sørensen et.al. 2014). Det er disse steder, der er omdrejningspunktet for deres liv, og som finder vej ind i forståelser af at bruge rusmidler, og det er således disse, det giver god mening at adressere i behandlingen. Det indbefatter, at man hjælper den unge til at få øjnene op for disse 'stedbundne resurser' og arbejde ud fra disse i forhold til at skulle arbejde med forandringer.

De konkrete konteksters betydning

Artiklens ærinde var simultant at inddrage sociale og materielle aspekter ved unges rusmiddelforbrug i udkanten af Danmark. Det har jeg gjort, fordi det giver mening dels at inddrage de unges sociomaterielle refleksioner i behandlingsarbejdet og dels at tænke disse aspekter med ind, når man skal tilrettelægge forebyggelsesindsatser. Hvad stofferne og hashen repræsenterer i konkrete kontekster, og hvad det betyder for unges tilværelse, er det vigtigt at adressere. I disse unges fortællinger kommer materialiteten til udtryk i forhold til at afgrænse sit stofmisbrug som en slags fastlåsthed i det forkerte miljø og som en mental og fysisk afstand til behandlingen. Her opleves rum og steder som afgørende for, at man kan slippe hashen, eller at man kan starte i behandling. ■

LITTERATUR

- Bloksgaard, L., Faber, S.T. & Hansen, C.D.:
Drengene i udkanten – køn, stedtilknytning og uddannelse.
I: Christian Helms Jørgensen (red.):
Drengene og maskuliniteter i ungdomsuddannelserne.
Roskilde: Roskilde Universitetsforlag. 2013.
Duff & Cameron: Towards a theory of drug use contexts:
Space, embodiment and practice. In *Addiction, Research & Theory*,
Volume 15, nr. 5, pp. 503 – 509. 2007.
Duff & Cameron: Reassembling (social) contexts:
New directions for a sociology of drugs.
I *International Journal of Drug Policy*, nr. 22, pp. 404 – 406. 2011.
Hunt et al.: *Youth, Drugs and Nightlife*. Routledge. 2010.
Sørensen, Olsen & Pless: *Ung i landdistrikter og yderområder*.
Et kvalitativt studie af unge i fire lokalområder i Danmark.
Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet i København. 2014.